

Gospodarka odpadami w Bydgoszczy

Rys historyczny

BYDGOSZCZ 2021 r.

„W Polsce pierwszy znany akt prawny normujący sprawy usuwania odpadów pochodzi z XIV w. Jest to tzw. wielkierz krakowski z 1373 r. W 1672 roku burmistrz miasta Bydgoszczy Jakub Froszek wydał właścicielom domów polecenie oczyszczania ulic i wywozu śmieci.

W XIX wieku sprawa utrzymania porządku na ulicach Bydgoszczy oraz ich estetycznego wyglądu nabrała zasadniczego znaczenia. W 1824 r. Prezes Regencji Bydgoskiej wydał zarządzenie, że utrzymywanie czystości w pobliżu domostw jest obowiązkiem właścicieli domów. Czyścić ulice należało w nocy. Obowiązywał od tego czasu zakaz zakładania nowych ścieków oraz obowiązek likwidacji istniejących. W 1829 r. zmieniono zarządzenie z 1824 r. pozwalając czyścić ulice w mieście we wtorki i soboty każdego tygodnia. Place w mieście czyścili specjalnie najęci robotnicy opłacani z kasy miejskiej.

W 1866 r. Rada Miejska w Bydgoszczy podjęła uchwałę o powołaniu do życia zakładu, do którego zadań należało utrzymanie czystości w mieście. 1 kwietnia 1868 r. powstał Zakład Oczyszczania Ulic i Latryn /Stadtische Strassen und Latrinen Reinigungs-Anstalt/. Oryginalnego aktu powołania zakładu do prowadzenia działalności gospodarczej w archiwum Bydgoszczy brak. Prawdopodobnie z częścią innych akt archiwalnych został on, przez ówczesne niemieckie władze municypalne, przesłany do któregoś z archiwów państwowych w Rzeszy. Na akt ten powołują się jednak niektóre wydawnictwa naukowo-literackie, m.in. wydawnictwo morskie w Gdyni, w wydaniu pt. „Bydgoszcz: historia-kultura-życie gospodarcze” z 1959 r. Siedzibą zakładu był obecny kościół klarysek. Na czele zakładu stał inspektor, który zarazem pełnił funkcję komendanta straży pożarnej /brandmeister/ oraz drugiego komisarza policji. Zakład podlegał deputacji miejskiej /strassen-reinigungs-deputation/, której przewodniczył wyznaczony radny miejski.

Zgodnie z uchylonym przez Radę Miasta w Bydgoszczy regulaminem, do zadań zakładu należy:

1. Oczyszczanie ulic, placów i chodników, kanałów oraz rowów,
2. Oczyszczanie rynien ze śniegu i lodu oraz wywóz śniegu,
3. Skrapianie ulic wodą,
4. Oczyszczanie miejskich ustępów publicznych,
5. Wywożenie – tylko – wszelkich nieczystości z miasta,
6. Oczyszczanie ze śniegu placów i ulic, przy których mieściły się budynki miejskie, względnie państwowe oraz kościoły.

Uchwałą z dnia 24 października 1887 r. przy oczyszczaniu ulic wolno było zatrudniać więźniów. Zakład oczyszczania ulic miał zagwarantowane na terenie Bydgoszczy wyłączne prawo wywozu śmieci. Mieszkańcy zobowiązani byli korzystać z tych usług za opłatą, której wysokość określał tzw. statut wywozu śmieci /abfuhr-ordnung/.

Do wywozu śmieci oraz innych nieczystości używano wozów zaprzężonych w konie. Do 1887 r. zakład posiadał jedynie 2 konie, w 1888 r. – 3 konie, w 1890 r. – 13 koni, w 1904 r. – 16 koni, w 1917 r. – 25 koni, a w 1919 r. – 31 koni.

Na początku bieżącego stulecia radni miasta doszli do wniosku, że przy dalszym rozwoju miasta, zajmowany dotąd wspólnie przez straż pożarną i zakład oczyszczania miasta obiekt /obecnie kościół Klarysek – przyp. autora/ uniemożliwi rozwinięcie usług z uwagi na szczupłość pomieszczeń i brak możliwości rozbudowy. W 1907 r. podjęto uchwałę o budowie zespołu budynków przy ul. Rynkowskiej 63/64 – obecnej ul. Pomorskiej 16, który spełniałby wszystkie wymogi niezbędne do pełnienia określonych funkcji przez te instytucje. Przeniesienie siedziby straży pożarnej i zakładu

oczyszczania na ulicę Rynkowską /obecnie Pomorska/ w marcu 1912 r. stało się faktem. W budynkach tych, oprócz pomieszczeń administracyjnych i przeznaczonych na sprzęt pożarniczy oraz do oczyszczania ulic i wywozu śmieci, znalazła się również stajnia dla 30 koni.

W latach 1882-1917 zakład oczyszczania miasta nie był instytucją dochodową. Wymagał dotacji ze strony władz miejskich na pokrycie swych wydatków. Sprzęt używany do czyszczenia ulic i wywozu śmieci władze miejskie kupowały u producentów z Rzeszy. Jedynie w miotły zakład oczyszczania miasta zaopatrywał się w miejskim zakładzie dla ociemniałych w Bydgoszczy.

Po przyłączeniu Bydgoszczy do Polski, dotychczasowy miejski zakład oczyszczania miasta i wywozu śmieci przemianowano na tabor miejski. 1 lipca 1924 r. nastąpiło usamodzielnienie taboru miejskiego. Tabor miejski, działający w ramach przedsiębiorstw magistratu miasta Bydgoszczy, miał określone zadania do wykonania, które polegały na utrzymaniu w czystości chodników, placów oraz wywożeniu śmieci i nieczystości z miasta. Prace związane z oczyszczaniem ulic oraz wywożeniem nieczystości wykonywali wyłącznie pracownicy zatrudnieni w taborze miejskim. Właściciele domów zobowiązani byli jedynie do oczyszczania chodników ze śniegu.

Uchwałą magistratu z dnia 12 marca 1928 r. i rady miejskiej z dnia 16 marca 1928 r. opłaty za oczyszczanie ulic zniesiono, wprowadzając w to miejsce 25% dodatek komunalny do państwowego podatku od nieruchomości.

W 1927 r. magistrat miasta Bydgoszczy rozpoczął prace nad reorganizacją sposobu oczyszczania miasta ze śmieci. W tym okresie w Bydgoszczy było 4816 domów z 22 223 mieszkańcami, 98 zabudowań fabrycznych, 35 gmachów państwowych oraz 73 gmachy samorządowe /łącznie ze szkołami/. W celu osiągnięcia jak najlepszych efektów reorganizacji o informacje w tym zakresie poproszono magistraty Warszawy, Poznania, Krakowa i Torunia. W oparciu o analizę nadesłanych materiałów i dotychczasową praktykę, inspektor Wozignój przygotował projekt rozporządzenia policyjnego w sprawie wywozu popiołu i śmieci domowych. Zasadniczym celem opracowania Wozignoja było ujednoczenie procedury wywozu śmieci i wprowadzenie przymusowego korzystania z usług taboru miejskiego przez właścicieli nieruchomości. Projekt przewidywał ponadto wyburzenie śmietników murowanych, a w ich miejsce wprowadzenie jednolitych „skrzynek” o poj. 105 l oraz zakupienie 3-4 wozów o pojemności 10-12 m³ do wywozu odpadów. Opracowany przez Wozignoja projekt został zaakceptowany przez deputację taboru miejskiego, tj. organ pomocniczy, doradczy i opiniodawczy magistratu. Z braku niezbędnych funduszy projekt ten jednak nie został wprowadzony w życie. Kolejno powołana do reorganizacji wywozu śmieci specjalna komisja stwierdziła, że dotychczasowy sposób wywozu śmieci oraz oczyszczania ulic nie odpowiada wymogom policyjno-sanitarnym. Postanowiono kupić jedną „pryskarkę automobilową” oraz dwie „zamiatarki” niezbędne do oczyszczania głównych ulic. „Pryskarkę” taką rzeczywiście zakupiono. 10 lipca 1929 r. na ulicach miasta pojawia się pierwsza polewaczka samochodowa. Kolejną polewaczkę zakupiono dopiero w 1935 r.

Niezależnie od projektu Wozignoja i propozycji deputacji taboru miejskiego, spółka akcyjna dla budowy maszyn i urządzeń górniczych Stepharz Frolich i Klupfel w Katowicach opracowała odrębny projekt wywozu śmieci w Bydgoszczy. Zaproponowano system puszek wymiennych z zastosowaniem platform i aut, tzw. bębnowy system NEWY. Puszczami tymi miały być zbiorniki 110 litrowe system ES-EUZ, wyrabiane wg patentu Schmidt-Melmer. Wprowadzenie tego systemu w życie wymagało zakupu 2 samochodów o pojemności 70 tys. puszek każdy, oraz 3 tys. puszek, tj. pojemników, po 60 zł za sztukę. Koszt puszek mieli pokryć właściciele nieruchomości. Projekt ten nie został jednak zrealizowany, podobnie jak poprzedni. Przedstawiony do oceny inż. Franciszkowi Piszczkowi został przez niego oceniony negatywnie jako zbyt drogi, niepotrzebnie narażający magistrat na koszty.

Jedynym sukcesem tych zabiegów było ogłoszenie w orędowniku miasta Bydgoszczy z dnia 1 maja 1931 r. statutu opłat za oczyszczania ulic.

Warunki pracy, jak również prawa i obowiązki zatrudnionych w taborze miejskim określały „Regulaminy dla pracowników taboru miejskiego w Bydgoszczy” oraz umowy zbiorowe zawarte między zarządem miejskim w Bydgoszczy a poszczególnymi związkami zawodowymi, reprezentującymi pracowników miejskich służb komunalnych /chrześcijańskie zjednoczenie zawodowe, zjednoczenie zawodowe polskie, związek pracowników komunalnych i instytucji użyteczności publicznej, wolne związki zawodowe i inne/. Regulaminy zachowały się z 1925 oraz 1930 r. Treść ich jest niemal identyczna. Postanowienia zawarte w regulaminach nie były zbyt korzystne dla pracowników taboru miejskiego, np. za trzykrotne spóźnienia do pracy w ciągu miesiąca, nawet kilkuminutowe, można było stracić pracę natychmiast, bez wypowiedzenia. Decyzja inspektora taboru miejskiego była ostateczna i nie przysługiwało od niej odwołanie, w tym wypadku do powiedzenia nie miały nic również związki zawodowe. Regulaminy przewidywały 46-godzinny tydzień pracy, lecz dawały inspektorowi taboru uprawnienia do dowolnego skracania czasu pracy oraz zmiany godzin pracy zależnie od potrzeb. Ogłoszeniem z dnia 29 grudnia 1933 r. inspektor Wozignój skrócił np. czas pracy do 5 godzin dziennie, a w soboty do 3 godzin.

W latach 1926-1935 tabor miejski administrował majątkiem Skrzetusko /po Loewenthalu/ i ziemią miejską – łącznie 25 ha. Zabrane plony owsa, żyta i słomy w pełni zaspokajały zapotrzebowanie paszy dla koni taboru miejskiego.

W 1935 r. na wniosek komisji ds. bezrobocia przy magistracie, ziemię miejską wykorzystywaną przez tabor miejski przeznaczono na działki dla bezrobotnych. Spadkobiercy Loewenthala przejęli również majątek Skrzetusko. Tabor miejski, pozbawiony gospodarstwa rolnego był zmuszony kupować paszę dla koni, których np. w 1938 r. posiadał 20.

W okresie międzywojennym, aż do wybuchu II wojny światowej, tabor miejski nie dysponował odpowiednim wysypiskiem śmieci, które składano za odpłatnością na prywatnych terenach lub na pustych placach miejskich. Podstawowy tabor stanowiły wozy konne /i konie/. Zakład dysponował zaledwie 1 polewarką mechaniczną /samochód do spryskiwania/. Brakowało wysypiska śmieci. Z konieczności składowano je /do wybuchu II wojny światowej/ na terenach prywatnych – za odpłatnością – lub pustych placach miejskich.

W czasie okupacji, po wkroczeniu w 1939 r. okupanta hitlerowskiego do Bydgoszczy, jego administracja utworzyła bezzwłocznie kilka zakładów komunalnych, umożliwiających działanie w zakresie oczyszczania miasta. Jednym z utworzonych w pierwszym okresie okupacji był również urząd oczyszczania ulic, wywozu śmieci i ich użytkowania /Aust fur strassenreinigung, mullbeseihung und verwereung/. „Urząd” zatrudniał średnio 169 osób w ciągu roku /wahania w poszczególnych okresach: 6-12 osób/. Urząd oczyszczania dysponował do wykonawstwa zasadniczych prac wyłącznie robotnikami oraz sprzętem konnym /5 lutego 1943 r. dysponował 11 wozami oraz 14 końmi/. Stan taki trwał przez cały okres okupacji. Faktyczna, średnia ilość osób zatrudnionych w latach 1939-1945 przy oczyszczaniu ulic i wywozie śmieci wynosiła 194 osoby. /źródło: archiwum państwowe w Bydgoszczy sygn. akt: 3,29,30, 34, 35, 36/

Po ucieczce w 1945 r. administracji niemieckiej – po przednim unieruchomieniu przemysłu i sparaliżowaniu sfery usług – sytuacja mieszkańców Bydgoszczy stała się więcej niż zła. Brakowało wody, elektryczności, gazu nie działała komunikacja miejska. Na podwórzach grasowały szczury, zagrażając zdrowiu mieszkańców. Nowe, polskie władze, nie były obojętne na ten stan rzeczy.

24 stycznia 1945 r., a więc w dniu wyzwolenia miasta, reformował się Obywatelski Komitet Miasta Bydgoszczy. Na czele jego stanął Roman Borowski, który reaktywował działalność przedsiębiorstw i zakładów usługowych, w tym Zakładu Oczyszczania Miasta Bydgoszczy z siedzibą przy obecnej ul. Pomorskiej 16 po ukonstytuowaniu się władz zarządu miejskiego, którego pierwszym prezydentem został Tadeusz Szukszta. **Decyzją z dnia 30 czerwca 1945 r. powołano Zakład Usług Komunalnych, w skład których wszedł Zakład Oczyszczania Miasta.** Zakłady organizacyjne zostały podporządkowane zakładowi miejskiemu, IX wydziałowi budownictwa. W 1947 r. Zakład Oczyszczania Miasta zostaje przeniesiony do nowej siedziby przy ul. Chodkiewicza 13. W tym celu adoptowano pomieszczenia po byłej cegielni.

1 kwietnia 1947 r. tabor ZOM-u zwiększył się o polewarkę samochodową poj. 3500 litrów oraz przybyło 6 wozów do wywozu odpadów stałych. We własnym zakresie rozpoczęto budowę drugiej polewarki samochodowej o poj. 5 tys. l, którą oddano do użytku w 1948 r.

W 1950 r. liczba pracowników w zakładzie oczyszczania miasta wynosiła ogółem 120 osób, co było niewystarczające przy wykonawstwie dotychczasowego zakresu robót. Pismem z dnia 24 marca 1950 r. Zakład wystąpił do zarządu miejskiego o podniesienie limitu zatrudnienia do 150 osób. Na posiedzeniu zarządu w dniu 19 maja 1950 r. zapadła decyzja odmowna /uchwała nr 5518/. 1 lipca 1950 r. Zarząd Miejski przemianowano na Prezydium Miejskiej Rady Narodowej.

Uchwałą Prezydium nr V/60 z dnia 2 lutego 1951 r. utworzono przedsiębiorstwo wielozakładowe pod nazwą Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Bydgoszczy z siedzibą przy ul. Jagiellońskiej 33 /obecnie nr 42/. W skład Przedsiębiorstwa weszły zakłady:

- gazownia,
- wodociągów i kanalizacji wraz z łaźnią miejską,
- oczyszczania miasta /z siedzibą przy ul. Chodkiewicza 13/,
- komunikacyjne.

Z dniem 1 stycznia 1954 r. z miejskiego Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej wyłączony został zakład wodociągów i kanalizacji /bez łaźni miejskiej/. W 1955 r. z Przedsiębiorstwa wyłączyły się kolejne zakłady: gazownia oraz komunikacyjne. W składzie MPGK pozostały:

1. Zakład Oczyszczania Miasta
2. łaźnia miejska
oraz podporządkowano
3. Zakład Pogrzebowy

Siedzibą Przedsiębiorstwa zostaje dotychczasowa siedziba ZOM przy ul. Chodkiewicza 13. Organizacyjne Przedsiębiorstwo podporządkowano Miejskiemu Zarządowi Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej przy Prezydium MRN w Bydgoszczy. Do zadań Zakładu Oczyszczania Miasta należało:

- letnie i zimowe oczyszczanie ulic,
- polewanie ulic w porze letniej,
- wywóz nieczystości stałych z nieruchomości i ulic,
- dowóz wody pitnej,
- prowadzenie szaletów.

1 stycznia 1960 r. Zakład Oczyszczania Miasta usamodzielniał się przyjmując nazwę Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania Miasta.

W 1961 r. następuje dalsze rozszerzenie zakresu usług. W 1960 r. MPOM obsługiwało na terenie miasta 154 tys. mieszkańców, podczas gdy w 1961 r. – 169 tys. Zwiększyła się ilość obiektów współtowarzyszących obsługiwanych przez przedsiębiorstwo. Wobec poważnego wzrostu ilości taboru samochodowego /do 50 jednostek/, w II kwartale zlikwidowano całkowicie tabor konny. Istotny wpływ na tę decyzję miało uzyskanie przez MPOM 5 nowych samochodów bezpylnych Skoda 706 RTK, którymi wywieziono 43% odpadów stałych w stosunku do ogólnej ich ilości.

Uchwałą nr 23/62/61 Prezydium MRN z dnia 26 czerwca 1961 r. Przedsiębiorstwo otrzymało prawo wyłączności na świadczenie usług wywozu nieczystości stałych i płynnych z terenu miasta.

W 1962 roku przystąpiono do budowy kompostowni mechanicznej przy ul. Inwalidów.

W latach 1961-1962 przeprowadzono kapitalne remonty warsztatów i budynku administracyjnego, w wyniku czego udało się przystosować istniejące pomieszczenia gospodarcze /stajnie/ do celów socjalnych, magazynowych i biurowych. W trakcie remontu zainstalowano centralne ogrzewanie w pomieszczeniach. Z dniem 1 stycznia 1964 r. w zakresie dostaw sprzętowo-transportowych uzależnione zostało od decyzji podejmowanych przez Wojewódzkie Zrzeszenie Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej. Administracyjnie podlegało nadal wydziałowi Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Bydgoszcy.

W 1965 r. wywozem odpadów stałych objętych było ok. 200 tys. mieszkańców miasta, a ponadto wywożono odpady z placówek handlowych i usługowych o powierzchni ok. 76 tys. m², biurowych o pow. ok. 100 tys. m², z obiektów przemysłowych o pow. ok. 140 tys. m² a także ze wszystkich szkół, żłobków, przedszkoli, szpitali itp. W ramach wywozu odpadów stałych nietypowych obsługiwano również 127 zakładów pracy. Zakres działania Przedsiębiorstwa terytorialnie rozszerzył się o miejscowości: Koronowo, Solec Kujawski, Fordon i Szubin. Samo miasto podzielone zostało na 13 rejonów wywozowych z pojemników przenośnych, 11 rejonów wywozu ze śmietników stałych oraz 7 rejonów wywozu nieczystości płynnych. Przedsiębiorstwo dysponowało 72 pojazdami mechanicznymi, w tym 54 jednostkami specjalnymi /z tego 12 polewarkami, 2 piaskarkami oraz 1 spychaczem z pługiem do prac w zimie/. W użytkowaniu były 2 wysypiska odpadów: 1 w dzielnicy Bydgoszcz-Okole i drugie w dzielnicy Bydgoszcz-Bielawy. Zatrudniono ogółem 322 pracowników /w liczbie tej znajdowało się 65 pracowników ręcznego oczyszczania ulic i placów/.

W 1966 r. zakończono budowę kompostowni mechanicznej. W 1967 r. obsługą przedsiębiorstwa objętych było 206 tys. mieszkańców oraz znaczną część obiektów oświatowych, kulturalnych, handlowych, przemysłowych itp. Wywieziono ogółem 237,0 tys. m³ odpadów stałych /w tym 12,0 tys. m³ odpadów nietypowych/, 52,0 tys. m³ nieczystości płynnych oraz oczyszczono 630 tys. m² powierzchni ulic i placów /powierzchnia faktyczna, bez uwzględnienia częstotliwości czyszczenia/. Wywóz nieczystości odbywał się wyłącznie przy użyciu taboru specjalnego. Dysponowano ponadto 7 nadwoziami piaskarek oraz 8 pługami odśnieżnymi. Średnio roczne zatrudnienie wynosiło 58 osób.

Na dzień 31 grudnia 1969 r. w użytkowaniu było 22 529 szt. pojemników sm-110, rozlokowanych w 5952 posesjach, zamieszkałych przez ok. 217 tys. mieszk. Zatrudnienie ogółem wynosiło 359 etatów w tym pracownicy fizyczni 295 etatów, pracownicy umysłowi 55 etatów, pozostali 9 etatów. Przeciętna płaca przypadająca na 1 zatrudnionego wyniosła 2250 zł miesięcznie decyzją wydziału gospodarki komunalnej i mieszkaniowej prezydium MRN z dnia 11 listopada 1969 r. I.DZ.GKM-GI-IX-3a/25/63

MPOM przyjęło dwie dodatkowe działki ziemi przy ul. Inwalidów o łącznej powierzchni 811.36 ha z przeznaczeniem na wysypisko śmieci.

Od dnia 1 lutego 1973 r. zaprzestano wywozu odpadów stałych ze śmietników murowanych, których pozostało 249 szt. W ramach zawartych umów usługami wywozu nieczystości /stałych i płynnych/ objęto 263 tys. mieszkańców. Mechanicznie doczyszczono 1126 tys. m² powierzchni ulic i placów. Było to możliwe po otrzymaniu w tym roku kolejnych 3 zamiatarek mechanicznych /ogółem w dyspozycji znajdowało się 6 szt./ dysponowano wysypiskami nieczystości tj. w dzielnicach Okole, Bielawy oraz na terenie kompostowni mechanicznej /pryzmowanie/. Prowadzono 13 dozorowanych szaleatów publicznych. Miasto podzielono na 23 rejony wywozu odpadów stałych typowych, dysponując do ich obsługi 30 pojazdami bezpylnymi. Stan taboru wynosił ogółem 96 jednostek. Posiadano również 13 nadwozi piaskarek oraz tyleż pługów odśnieżnych. Uchwałą nr 3/6/73 z dnia 29 stycznia 1973 r. Prezydium WRN w miejsce dotychczasowego wojewódzkiego zrzeszenia gospodarki komunalnej i mieszkaniowej powołano wojewódzkie zjednoczenie przedsiębiorstwo gospodarki komunalnej i mieszkaniowej z siedzibą przy ul. Konarskiego 1-3, które przejęło funkcję dotychczasowego zrzeszenia w zakresie koordynacji działań przedsiębiorstw komunalnych oraz dostaw sprzętowych.

W wyniku porozumienia z dnia 19 grudnia 1974 r. zawartego między prezydentem miasta Bydgoszczy a naczelnikiem miasta Koronowo i naczelnikiem miasta i gminy w Solcu Kujawskim z dniem 1 stycznia 1975 r. działające w Koronowie i Solcu zakłady gospodarki komunalnej i mieszkaniowej przekazano pod dozór urzędu miejskiego w Bydgoszczy. Te dotychczas wielobranżowe zakłady w zakresie oczyszczania zostały podporządkowane bezpośrednio MPOM w Bydgoszczy stanowiąc jego oddziały. Podstawową działalność MPOM w Bydgoszczy stanowiły:

- wywóz nieczystości stałych,
- wywóz nieczystości płynnych,
- oczyszczanie ulic i placów w okresie letnim i zimowym,
- prowadzenie wysypisk miejskich,
- prowadzenie kompostowni mechanicznej.

W wywozie nieczystości stałych miasto podzielone zostało na 24 rejony wywozowe z pojemników sm-110 oraz 6 rejonów z pojemnikami pa-1100. W eksploatacji znajdowało się 35 553 szt. pojemników sm-110 oraz 862 szt. pojemników pa-1100. Obsługiwano 282,5 tys. mieszkańców oraz zakłady pracy, szkoły, przedszkola, żłobki, szpitale, instytucje kulturalno-oświatowe itp. Łączna ilość obsługiwanych obiektów wynosiła 8 021. Dysponowano 1 wysypiskiem odpadów przy ul. Inwalidów /wysypiska w dzielnicach Okole i Bielawy uległy likwidacji/ oraz kompostownią mechaniczną, gdzie część odpadów była nadal przyzmowana pod uzysk ziemi kompostowej, której w ciągu roku wyprodukowano 5610 ton. Zarządzeniem nr 7/75 wojewody bydgoskiego z dnia 27 kwietnia 1975 r. w sprawie zmiany porządkowania przedsiębiorstw gospodarki komunalnej i mieszkaniowej, Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania Miasta w Bydgoszczy z dniem 1 maja zostało – jako jednostce nadrzędnej – całkowicie podporządkowane Wojewódzkiemu Zjednoczeniu Przedsiębiorstw Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej. Definitywny rozdział kompetencji między WZPGKiM a Urzędem Miejskim nastąpił w dniu 18 października 1975 r., w którym Prezydent Miasta Bydgoszczy odwołał ze stanowiska dyrektora MPOM. We wrześniu 1975 r. decyzją Prezydenta Miasta Bydgoszczy utworzono miejską służbę porządkową, której zadaniem było egzekwowanie na terenie miasta utrzymania ładu i czystości od właścicieli i użytkowników posesji. Komórkę tę administracyjnie podporządkowano MPOM.

[W 1977 roku] Zlikwidowano dotychczasowy dział eksploatacji. Utworzono:

- wydział wywozu /ul. Chodkiewicza 13/,
- wydział oczyszczania /ul. Nakielska 131/,

- wydział utylizacji /ul. Inwalidów/, któremu powierzono także unieszkodliwienie nieczystości na wysypisku odpadów.

Z dniem 1 stycznia 1978 r. rozszerzono zakresu usług o wywóz z zakładów pracy odpadów stałych poprodukcyjnych i ścieków technologicznych.

Rok 1979 dla MPOM stał się przełomowym. Po raz pierwszy Przedsiębiorstwo uzyskało wpływy przekraczające 100 mln zł. A dokładnie 104,752,0 tys. zł. Poniesione koszty w wys. 101 665,0 tys. zł. Czysty dochód 3087,0 tys. zł. Na osiągnięcie wyraźnych efektów ekonomicznych wpłynęła w głównej mierze radykalna poprawa organizacji pracy tzn.:

- efektywniejsze wykorzystanie sprzętu,
- optymalizacja warunków wywozowych z rejonów,
- eliminacja zbędnych przebiegów,
- konteneryzacja odpadów.

W wyniku narastającej pouperyzacji, tj. polityki zmierzającej do zubożenia klasy robotniczej, w kraju wystąpiła fala strajków. Solidarnościowo w jednym strajku wzięła udział również cała załoga MPOM. Nie przystąpiono do pracy także w dniu 24 stycznia 1981 r. Protestacyjnie nie podjęto pracy również w dniu 27 marca 1981 r. w godz. 8.00-12.00.

Decyzją Wojewody Bydgoskiego z dnia 4 maja 1982 r. nr 30/A/82, Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania Miasta z dniem 1 maja 1982 r. podporządkowano bezpośrednio Prezydentowi Miasta Bydgoszczy. W październiku 1982 r. po złagodzeniu wynikających ze stanu wojennego restrykcji wobec działalności organizacji społecznych, w MPOM powstała rada pracownicza – organ współdecydujący o kierunkach działania przedsiębiorstwa.

Dnia 23 stycznia 1983 r. Sąd Wojewódzki w Bydgoszczy pod nr ZZ 81/83 dokonał rejestracji niezależnego samorządowego związku zawodowego pracowników Miejskiego Przedsiębiorstwa Oczyszczania Miasta w Bydgoszczy. Stał się on od tej chwili pełnoprawnym współdecydem o kierunkach działania przedsiębiorstwa, szczególnie w zakresie ochrony interesów pracowniczych.

Decyzją Prezydenta Miasta Bydgoszczy z dniem 1 kwietnia 1983 r. miejska służba porządkowa na powrót stała się komórką organizacyjną MPOM. W wywozie nieczystości stałych oraz w oczyszczaniu ulic i placów obowiązywał podział na rejony działania. Od miesiąca marca prowadzono na zlecenie Urzędu Miejskiego jedynie 6 szaleatów publicznych. 4 szaleaty Urząd przekazał w ajencję osobom fizycznym. Unieszkodliwienie odpadów stałych odbywało się na wysypisku przy ul. Inwalidów, które był w stanie końcowej eksploatacji. Zrzut nieczystości płynnych odbywał się częściowo na poletkach irygacyjnych na Czersku Polskim. Przedsiębiorstwo dysponowało ogółem taborem i sprzętem w ilości 197 szt.

Decyzją Prezydenta Miasta Bydgoszczy z dn. 31 grudnia 1983 r. Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania Miasta z dn. 1 stycznia 1984 r. zmieniło nazwę na Przedsiębiorstwo Usług Sanitarno-Porządkowych „Sanipor” w Bydgoszczy. Nie zmienił się natomiast obszar działalności P-stwa i zakres świadczonych usług. PUSP swoim działaniem obejmował teren miasta Bydgoszczy, gminy Białe Błota, Dobrcz, Dąbrowa Chełmińska, Osielsko. Przedmiotem działania P-stwa było świadczenie usług na zlecenie Urzędu Miejskiego, Urzędu Gminy, osób fizycznych, zarządców nieruchomości i instytucji, na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej i nieuspołecznionej w zakresie:

- wywozu nieczystości stałych i płynnych,
- najmu pojemników,

- eksploatacji szaleatów publicznych,
- unieszkodliwiania nieczystości,
- świadczenia usług transportowych, sprzętowych, remontowo-budowlanych na rzecz własnych komórek i innych kontrahentów.

W 1984 r. PUSP „Sanipor” posiadał 4 bazy:

- przy ul. Chodkiewicza 13,
- przy ul. Nakielskiej 131,
- przy ul. Inwalidów 4,
- przy ul. Garbary 22.

Dysponowano 138 pojazdami do wywozu nieczystości i oczyszczania. Nieczystości stałe wywożono i utylizowano na wysypisku przy ul. Inwalidów, które znajdowało się – z uwagi na zapętnienie – w końcowej fazie eksploatacji. Nieczystości płynne wywożono na odległe wylewisko w Czersku Polskim. Eksploatowano 6 szaleatów publicznych. Miasto podzielone było na 38 rejonów wywozowych, w których ustawiono:

- pojemników SM-110 22 848 szt.
- pojemników PA-1100 3 699 szt.
- pojemników SPW i KP-7 410 szt.

W 1986 r. PUSP „Sanipor” obsługiwał 398 tys. mieszkańców terenu swej działalności

Przełomowym miesiącem 1989 r. był sierpień. Trudna sytuacja finansowa przedsiębiorstwa zmusiła dyrekcję do podjęcia decyzji o:

- wydzierżawieniu pomieszczeń bazy Garbary,
- zawarto umowę przedsięb. prod. usług. „Poldar”.

Zmiany jakie były dokonywane w całym kraju sprzyjały powstawaniu firm konkurencyjnych dla PUSP „Saniporu”. [W 1991 r.] Stan techniczny taboru znacznie się pogorszył, możliwości finansowe przedsiębiorstw na zakup nowych jednostek bez dofinansowania stały się niemożliwe w ilościach pełnej realizacji potrzeb. Aby ratować sytuację przedsiębiorstwo rozpoczęło działania zmierzające do przekształcenia się w spółkę. Niezbędnym warunkiem utrzymania się przedsiębiorstwa jest szybkie przeprowadzenie prywatyzacji, fakt został potwierdzony przez organ założycielski – Prezydenta Romana Dembka i pełnomocnika Prezydenta ds. przekształceń wartościowych na zebraniu delegatów samorządu pracowniczego „Saniporu”.

Uchwałą XXIII/24/92 Rady Miejskiej z dn. 30 marca 1992 r. zobowiązano Urząd Miasta do:

- a) Likwidacji przedsiębiorstwa,
- b) Wyodrębnienia wysypiska miejskiego.

Uchwałą nr 15/92 z dn. 15 kwietnia 1992 r. Zarząd Miasta postawił przedsiębiorstwo w stan likwidacji i wyznaczył likwidatora. Obrany kierunek prywatyzacji to utworzenie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z udziałem pracowników – 70 % załogi zgromadziło kapitał założycielski w kwocie 620 mln zł. 19 czerwca 1992 r. na posiedzeniu Komisja Inicjatyw i Polityki Gosp. ustaliła,

że „Sanipor” powinien być przekształcony w jednoosobową spółkę skarbu gminy lub w zakład budżetowy. Czynniki dalszego przekształcenia zostały wstrzymane. Koszty prawne, notarialne zostały poniesione i wpisane w straty. Sytuacja w przedsiębiorstwie staje się coraz trudniejsza.

- Urząd Miasta zmniejsza ilość zlecanych robót.
- Nieterminowo reguluje należności za wykonane usługi.
- Do kasy przedsiębiorstwa wpływają środki, które nie zawsze wystarczają na zakup paliwa i wypłaty pracowników.

Pomimo takiego stanu załoga stara się wykonać zadania zgodnie z umowami lecz wydział gospodarki komunalnej przy UM poszukuje konkurencji dla „Saniporu”. 1 października 1992 r. UM rezygnuje z wywozu przez PUSP „Sanipor” nieczystości z 500 szt. koszy ulicznych i przekazuje firmie „Corimp”, pierwszej konkurencji „Saniporu”.¹

„2 września 1992 r. powołany został przez Zarząd Miasta Bydgoszczy pełnomocnik ds. Organizacji Robót Publicznych UM w Bydgoszczy pan Ryszard Kaczmarek w celu utworzenia Zakładu Robót Publicznych jako jednostki budżetowej miasta. Przy współudziale naczelników wydziałów Urzędu Miejskiego, pełnomocnik przygotował projekty dokumentów dotyczące organizacji Zakładu Robót Publicznych. Uchwała Rady Miejskiej Bydgoszczy nr XXXI/393/93 o utworzeniu ZRP, jako zakładu budżetowego Urzędu Miejskiego bez osobowości prawnej, zapadła 3 lutego 1993 r.

Przedmiotem statutowej działalności ZRP jest organizowanie bezrobotnym robót publicznych poprzez wykonywanie prac społecznie użytecznych na rzecz gminy Bydgoszcz, w szczególności dotyczących:

- ładu przestrzennego i ochrony środowiska,
- gminnych dróg, ulic i mostów,
- wodociągów, kanalizacji, urządzeń sanitarnych i wysypisk,
- budownictwa komunalnego,
- infrastruktury usług społecznych,
- pielęgnacji parków, skwerów i cmentarzy komunalnych,
- gospodarki leśnej.”²

„W grudniu 1992 r. ukazuje się ustawa, która to z mocy prawa uwłaszcza przedsiębiorstwa komunalne. Dnia 11 stycznia 1993 r. złożony został protest zw. zaw. do władz miasta dotyczący dalszego procesu przekształcenia. W dn. 19 stycznia 1993 r. odbyło się spotkanie z Prezydentem Miasta w siedzibie „Saniporu”. Nakazano likwidatorowi podjęcie rozmów z załogą w sprawie wyboru formy przekształcenia przedsiębiorstwa **Dnia 5 kwietnia 1993 r. aktem notarialnym została podpisana umowa spółki pod nazwą, Przedsiębiorstwo Usług Sanit. Porządkowych „Sanipor” Sp. z o.o.** Dnia 22 grudnia 1993 r. zostało zawarte porozumienie: firma Rethman zgłasza chęć przystąpienia do spółki PUSP „Sanipor” proponując podwyżkę kapitału o kwotę 733 mln zł i gwarantując dotrzymanie ustalonych postulatów dla załogi. W dniu 25 stycznia 1994 r. na zgromadzeniu wspólników spółki pracowniczej „Saniporu” podjęto uchwałę w sprawie podwyższenia kapitału zakładowego spółki.

¹ Kronika Miejskiego Przedsiębiorstwa Oczyszczania Miasta/Przedsiębiorstwa Usług Sanitarno-Porządkowych Sanipor (później LOBBE/Remondis). Fragmenty wykorzystano dzięki uprzejmości firmy.

² Elżbieta Sokołowska, *15 lat Zakładu Robót Publicznych w Bydgoszczy*, Bydgoszcz 2008, str. 32.

Uchwałą Zarządu Miasta z dnia 10 grudnia 1993 r. z dniem 1 kwietnia 1994 r. aktem notarialnym nr 914 zostaje zarejestrowana w sądzie jednoosobowa spółka gminy. Nazwa firmy brzmi: Przedsiębiorstwo Oczyszczania Miasta Sp. z o.o.

Dużym zagrożeniem stała się konkurencja w mieście, która zabrała 30% usług w zakresie wywozu nieczystości jak i oczyszczaniu miasta. Zmniejsza się ilość obsługiwanych rejonów. Zarząd zmuszony jest zredukować stan zatrudnienia. Pierwszą grupą zwolnień objęci zostali pracownicy zatrudnieni w niepełnym wymiarze czasu pracy w ilości 19 osób. Nadal brak jest środków na podwyżki płac dla załogi oraz na wymianę zużytego sprzętu.

Zostało zawarte porozumienie pomiędzy Zarządem Miasta a międzyzakładowym komitetem protestacyjnym. Zgodnie z uchwałą Rady Miejskiej z dn. 25 maja 1994 r.:

- rozpoczęcie negocjacji w sprawie prywatyzacji nastąpi najpóźniej do dnia 10 lipca 1994 r.
- ostateczny wybór oferty nastąpi do końca lipca 1994 r.

Rozpoczęto rozmowy sprawie uzyskania kredytu na: budowę linii segregacji śmieci oraz stację przeładunkową.

Rozwiązaniem do wzmocnienia firmy jest sfinalizowanie komisji przetargowej i sprzedaż 60% udziałów inwestorowi zagranicznemu. **Dnia 12 grudnia 1994 r. Zarząd Miasta ze zgłoszonych ofert do przetargu wybrał belgijską firmę „LOBBE”.** Przygotowany został plan rozwoju firmy i plany inwestycyjne.”³

„We wrześniu 1995 roku Urząd Miasta Bydgoszczy poprzez Zakład Robót Publicznych przystąpił do pionierskiego w skali kraju przedsięwzięcia – selektywnej zbiórki szkła i makulatury poprzez wystawienie na terenie miasta 50 par specjalnych pojemników. Służyły temu trzy rodzaje pojemników do szkła o pojemności 0,8 m³, 1,0 m³ i 1,5 m³. Pojemniki obsługiwali pracownicy Zakładu zatrudniając bezrobotnych mieszkańców miasta do przygotowania pozyskanego surowca do sprzedaży recyklerom. W kolejnych latach rozszerzono asortyment pojemników o druciane kosze o pojemności 2,5 m³ do zbiórki plastiku w tym butelek PET po napojach, oraz ilość rozstawionych pojemników. Zakład realizował zadanie do 2001 roku. Pojemniki były rozstawione we wszystkich osiedlach w ilości 502 pojemników w 2001 r.

Początki nie były łatwe, gdyż mieszkańcy nie byli wcześniej edukowani, chociaż była to trzecia w ciągu poprzednich kilku lat próba selektywnej zbiórki odpadów tzw. surowców wtórnych prowadzona wcześniej przez firmy wywozowe. W pojemnikach było dużo odpadów zmieszanych, w miejscach ustawienia pojemników pojawiały się odpady wielkogabarytowe, pojemniki były podpalane oraz okradane przez tzw. „dzikich zbieraczy” z odpadów najbardziej popularnych, przyjmowanych w istniejących na terenie miasta punktach skupu surowców wtórnych. Pojemniki były opróżniane raz w tygodniu przy pomocy samochodu ciężarowego podnośnikiem HDS. Odpady przywożono na plac przy ul. Smoleńskiej 43 i tam bezrobotni zatrudnieni w zakładzie na roboty publiczne i prace inwentaryzacyjne doczyszczali zebrany surowiec z zanieczyszczeń komunalnych.

Niepowodzeniem zakończyła się zbiórka makulatury, gdyż był to najbardziej cenny surowiec dla „dzikich zbieraczy” i pojemniki były praktycznie puste lub zawierały „śmieci” nie nadając się do sprzedaży. W 252 pojemnikach na tworzywa sztuczne znajdowały się przede wszystkim butelki PET i te były segregowane na kolory – bezbarwny, zielony i niebieski, gdyż tak życzył sobie odbiorca surowca. Odbiór tworzywa z PET przez recyklera, firmę ENTER z Brodnicy i ELANĘ-PET z Torunia, odbywał się początkowo w postaci przemiału – płatków, ze względu na konieczność zmniejszenia objętości do transportu, a potem w postaci balotów, prasowanych w specjalnej prasie. Przemiał powodował

³ Kronika Miejskiego Przedsiębiorstwa Oczyszczania Miasta/Przedsiębiorstwa Usług Sanitarno-Porządkowych Sanipor (później LOBBE/Remondis). Fragmenty wykorzystano dzięki uprzejmości firmy.

sześćcio-siedmiokrotne zmniejszenie objętości, a belowanie zmniejszało objętość ośmiokrotnie. Sprzedaż PET rozpoczęła się dopiero w roku 1998, gdyż wcześniej nie było odbiorcy tego surowca

i butelki były magazynowane w workach typu big-bag na terenie Kompleksu Utylizacji Odpadów przy ul. Prądocińskiej 28. Do 2001 roku sprzedano ok. 310 ton surowca.

Zbierane w 250 pojemnikach opakowania ze szkła były również doczyszczane, tak aby nie zawierały domieszek z metali i ceramiki oraz rozdrabniane do stłuczki szklanej również w aspekcie zmniejszenia objętości do transportu. W latach 1998-2001 ZRP sprzedał ok. 1200 ton stłuczki szklanej do hut szkła. Zadanie finansowane było z Gminnego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, z budżetu miasta oraz wpływów ze sprzedaży surowców. W drugiej połowie 2001 r. eksploatację pojemników przejęła na zlecenie Urzędu Miasta po przeprowadzonym przetargu spółka LOBBE.

Kompleks Utylizacji Odpadów dla miasta Bydgoszczy, położony przy drodze krajowej nr 10 relacji Toruń – Piła, funkcjonuje w tym miejscu od 1 września 1985 r. Zajmuje powierzchnię ok. 60 ha, z czego na terenie gminy Bydgoszcz 50 ha w ogrodzeniu. Pozostałe 10 ha leży na terenie gminy Solec Kujawski, jest własnością gminy Bydgoszcz i stanowi rezerwę terenu pod dalszą rozbudowę. Właścicielem kompleksu jest gmina Bydgoszcz.

Zakład Robót Publicznych został administratorem Kompleksu Utylizacji Odpadów od 1 lipca 1995 r. Do tego czasu obiekt eksploatowany był i zarządzany przez komunalną firmę Przedsiębiorstwo Oczyszczania Miasta Sp. z o.o. mieszcząca się przy ul. Chodkiewicza. Wraz z obowiązkami związanymi z zarządzaniem nowym obiektem przejęto „załogę wysypiska” w liczbie 19 osób z POM-u. Są to operatorzy sprzętu ciężkiego, kierowcy samochodów ciężarowych, pracownicy obsługujący wagi samochodowe, pracownicy obsługujący wysypisko – tzw. placowi oraz pracownicy nadzoru. Kierownikiem Wysypiska zostaje Jery Piotrowiak, jeden z dotychczasowych majstrów na robotach publicznych.

W latach 1996-1999 Urząd Miasta realizuje inwestycję rozbudowy KUO. Powstają nowe obiekty:

- wjazd z elektronicznymi wagami firmy SCHENCK,
- stacja segregacji odpadów,
- kocioł BIO-EN-ER – składowisko odpadów organicznych o powierzchni 2 x 2,2 ha,
- składowisko odpadów balastowych o powierzchni 2,5 ha,
- podczyszczalnia ścieków i odcieków,
- magazyn niebezpiecznych odpadów komunalnych,
- 2 budynki socjalno-administracyjne,
- sieć drogowa i infrastruktury zasilania w wodę i energię elektryczną oraz odbioru ścieków i odcieków wraz z oświetleniem terenu,
- magazyn niebezpiecznych odpadów komunalnych wysegregowanych na Stacji Segregacji Odpadów.

Obiekt stacji segregacji odpadów – SSO został oddany do użytku w lipcu 2003 r. Składa się z hali o wymiarach 70 m x 38 m wyposażonej w urządzenia firmy HORSTMANN do sortowania zmieszanych odpadów komunalnych.

Zarządzeniem nr 764/07 Prezydenta Miasta Bydgoszczy z dnia 16 sierpnia 2007 r. powołany został Pełnomocnik Prezydenta Miasta do prowadzenia prac w celu utworzenia Międzygminnego Kompleksu Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych Sp. z o.o. w Bydgoszczy. Z dniem 1 stycznia 2008 r. Kompleks Utylizacji Odpadów przejęła nowa miejska spółka. Do nowej spółki przeszli do pracy wszyscy pracownicy KUO w trybie art.23 Kodeksu Pracy.”⁴

Międzygminny Kompleks Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Bydgoszczy została zawiązana aktem notarialnym (Rep. A nr 9553/2007 z późn. zm.) przez Prezydenta Bydgoszczy, w dniu 7 listopada 2007 r. na podstawie uchwały nr XX/257/07 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 24 października 2007 r. w sprawie utworzenia spółki pod firmą Międzygminny Kompleks Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Bydgoszczy i objęcia udziałów. Zgodnie z postanowieniami Aktu Założycielskiego, Spółka została powołana do realizacji zadań własnych Gminy w zakresie gospodarki odpadami, utrzymania czystości i porządku w gminie oraz ochrony środowiska, jako samodzielny podmiot prawa handlowego.

W dniu 26 sierpnia 2008 r. Nadzwyczajne Zgromadzenie Wspólników powzięło uchwałę zmieniającą Akt Założycielski Spółki, w przedmiocie zmiany nazwy firmy, która otrzymała brzmienie: Międzygminny Kompleks Unieszkodliwiania Odpadów ProNatura Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością.

⁴ Elżbieta Sokołowska, *15 lat Zakładu Robót Publicznych w Bydgoszczy*, Bydgoszcz 2008, str. 85-89.